

## SANO SE LUTERILAISITTAIN!

Timo Pokki

Launeen khra, asessori, TT

Hyvät ystävät. Minusta on erittäin tärkeää, että kirkkohallitus on kutsunut koolle tällaisen seminaarin. Tämä on jatkoa Siikaniemessä v. 2003 kokoontuneelle seminaarille. On tärkeää, että seurakunnissa ja kristillisissä järjestöissä työskentelevät kokoontuvat yhdessä pohtimaan, mitä on evankelioiminen omassa kirkossamme ja sen parissa toimivissa järjestöissä.

Kansankirkkomme on evankelioimisen näkökulmasta suuri mahdollisuus ja vahvuus, mutta se on yhtä aikaa myös heikkous ja jopa uhka. Mikä on evankelioimistyön asema ja oikeutus kirkossamme? Tämän osion otsikkona on *Sano se luterilaisittain!* En aio tässä alustuksessa käsitellä terminologisia tai retorisia kysymyksiä, kuten voiko luterilaisessa kirkossa käyttää esim. ilmaisua: *Ota Jeesus vastaan henkilökohtaisena Vapahtajanasi!* tai *Anna elämäsi Jeesukselle!*

Pohdin tässä alustuksessa hieman suurempaa, periaatteellista kysymystä: Onko luterilaista, jos kastettuja, luterilaisen kirkkomme jäseniä, kutsutaan kääntymykseen ja uskoon tulemiseen? Tuleeko kastettuja kirkon jäseniä kehottaa syntymään uudesti? Vai pitäisikö evankelioimistyössä suuntautua vain uskonnottomien, kirkosta eronneiden evankelioimiseen?

Kukaan ei voi lukea Uutta testamenttia huomaamatta kasteen tärkeyttä. Kaste on armon ovi (*porta gratiae*). Tämä vanha termi kuvaa hyvin kasteen merkitystä Uudessa testamentissa. Kaste on kristillisen elämän alku. Kaste ei ole pelkästään symboli tai merkki. Apostolien tekojen mukaan kasteessa pestään synnit pois: *"nouse ja anna kastaa itsesi, anna pestä syntisi pois."* (Apt. 22:16). Myös Roomalaiskirjeen 6. luvussa esitetään kasteen merkitys selkeästi.

Tapahtuuko uudestisyntyminen todellisesti kasteessa? Lutherin mukaan tapahtuu. Isossa Katekismuksessa Luther kirjoittaa:

"..on oikein kutsua tätä vettä jumalalliseksi, pelastavaksi, voimalliseksi ja armoa tulvivaksi vedeksi. Se saa näet sanasta voiman olla "uudestisyntymisen pesu". Tällaista nimitystä Paavali siitä käyttää Titukselle osoitetun kirjeen kolmannessa luvussa. Nuo viisastelevat hurmahenget väittävät kuitenkin, että yksin usko pelastaa, teot ja ulkonaiset asiat eivät ollenkaan vaikuta siihen. Vastaamme tähän väitteeseen näin: On aivan totta, että pelastusta ei mikään muu vaikuta kuin usko. Mutta nämä sokeiden taluttajat eivät huomaa sitä, että uskolla tulee olla jokin kohde, eli jotakin, mistä se voi pitää kiinni ja minkä varassa se voi luottavaisesti seistä. Näin usko siis kiinnittää koko huomion veteen. Se uskoo, että vesi on kaste, täynnä pelastusta ja elämää, ei kuitenkaan sinänsä, vaan sen vuoksi, että vesi on yhdistynyt Jumalan sanaan ja asetukseen ja että Jumalan nimi on liittynyt veteen. Kun uskon tämän, en silloin usko mihinkään muuhun kuin Jumalaan, joka on antanut ja istuttanut veteen sanansa ja joka tarjoaa meille tämän ulkonaisen aineen." (Iso Katekismus, 4. osa)

Lutherin mukaan siis kasteella on uudestisyntyttävä vaikutus. Mutta Luther puhuu myös siitä, miten *usko* uudestisyntyttää. Roomalaiskirjeen selityksen esipuheessa Luther toteaa: "Usko on Jumalan työ meissä. Se muuttaa ja uudestisyntyttää meidät." Luther opettaa:

"Tämä tapahtuu niin, että, että ihminen kuulee evankeliumin sanan, jota ei ole ilmoitettu eikä julistettu inhimillisestä järjestä ja tahdosta, vaan Pyhästä Hengestä. Kun hän sydämeästään uskoo tämän, silloin Jumala synnyttää hänet uudesti." (WA 21:277).

Siksi meidän ei luterilaisina pitäisi väittää, että uudestisyntyminen tapahtuu vain yhdellä tavalla. Kaste on armon ovi, mutta julistetulla Jumalan sanalla on sama voima ja vaikutus. Reformoitu kristillisuus ei hyväksy kasteessa tapahtuvaa uudestisyntymistä. Jotkut luterilaiset ovat taas kiivailleet sen puolesta, että ainoastaan kaste synnyttää uudesti. Lutherilla ja luterilaisissa

tunnustuskirjoissa ovat nämä molemmat: sekä kasteella että julistetulla Jumalan sanalla on uudestisyntyttävä voima.

Myös Uuden testamentin valossa on aivan turhaa kiistellä, tapahtuuko uudestisyntyminen kasteessa vai kääntymyksessä eli uskoontulossa. Kysymys on väärin asetettu, koska vastaus ei ole joko–tai. Uusi testamentti käyttää nimittäin tätä ilmaisua kummassakin merkityksessä. Esimerkiksi 1. Pietarin kirjeessä puhutaan selvästi ”uudestisyntymisestä Jumalan elävän ja pysyvän sanan voimasta” (1:23), mutta (kuten Lutherkin edellä totesi) Tituksen kirjeessä uudestisyntymisestä puhutaan tavalla, joka viittaa yhtä selvästi kasteeseen (3:5). Samoin Joh. 3:5, jossa kuitenkin puhutaan Hengestä syntymisestä jatkuvana prosessina (Joh. 3:6, 8). Uudestisyntyminen on ensin kasteen asia (aoristi), sen jälkeen uusiutuvan uskon (perfekti) ja lopuksi vielä ylösnousemuksessa tapahtuvan uudestisyntymisen asia (futuuri). Esim. Aimo T. Nikolaisen mukaan tämä on Uuden testamentin ”klassinen pelastusjärjestys”, joka antaa raamatulliset perusteet myös nykyaikaiselle evankelioimistyyölle. Kastettujakin saa evankelioida.<sup>1</sup>

On todellisuutta, että suurin osa kastetuista elää Suomessakin seurakuntayhteyden ulkopuolella, eivätkä elä kasteen armosta. Tämä oli todellisuutta jo Lutherin ajan Saksassa, vaikkakaan yhteiskunta ei ollut maallistunut, vaan hyvin kristillinen. On hyvä muistaa, että Lutherkin puhui ”kristityistä turkkilaisista” tarkoittaen ihmisiä, jotka on kyllä kastettu kristityiksi, mutta joilta puuttuu usko. Lutherin mukaan ei tule epäillä sitä, etteivätkö he olisi kasteessa todellisesti uudestisyntyneet ja saaneet lapsen uskon (*fides infantium*), mutta paholainen on sen heiltä riistänyt.<sup>2</sup> Siksi heille on julistettava Jumalan sanaa (lakia ja evankeliumia), jotta he voisivat palata kasteessa saamaansa uskoon. Siihen jokaisen kristityn tulee Lutherin mielestä *joka päivä* palata. Parannus ei ole vain kertakaikkinen kääntymys, vaan sen varsinainen olemus on Lutherin mukaan ”jokapäiväinen parannus”. Kääntymyksen sijasta Luther puhuukin yleensä parannuksesta. Amerikkalainen uskontososiologi Peter Berger on sanonut osuvasti: Sosiologiselta kannalta uskoon tuleminen ei ole läheskään niin vaikeaa kuin uskossa pysyminen.

Kasteteologia on kuitenkin luterilaisen evankelioimistyyön todellinen koetinkivi.<sup>3</sup> Jos kaikkia kastettuja ja kirkkoon kuuluvia pidetään ilman muuta ”uskossa olevina Jumalan lapsina ja taivaan perillisinä”, niin silloinhan ei Suomessakaan ihmisten uskoon tulemiseen tähtäävää evankelioivaa julistusta kaipaisi kuin noin kymmenesosa väestöstä. Pääsisimme tässä suhteessa aika vähällä. En ymmärtäisi kuitenkaan asiaa niin, että kirkosta vieraantuminen on pelkästään identiteettiongelma siten, että ateistitkin ovat kristittyjä, koska heidät on lapsena kristityiksi kastettu, mutta että heillä on identiteettivaikeuksia tämän asian kanssa, kun he eivät itse ymmärrä olevansa kristittyjä. Voimme kyllä Johanneksen evankeliumin tapaan piirtää vähän voimakkaampaa linjaa uskon ja epäuskon välille.

Evankelioiminen on terminä kiistanalainen, koska kirkkojen piirissä ei ole löydetty sille yleisesti hyväksyttyä ja yksiselitteistä merkitystä. Suomessa kansankirkollisuuden nimissä on todettu, että kirkon tehtävät ovat julistus, opetus, kasvatus, diakonia ja lähetys. Näiden lisäksi ei esim. Jaakko Eleniuksen mielestä tulisi erikseen puhua ”evankelioimisesta”. Voimakkaasti kansankirkollisuutta kannattavat ja herätyskristillisyyttä vieroksuvat teologit eivät useinkaan hyväksy myöskään sitä, että puhuttaisiin ”kristinuskosta vieraantuneista” tai ”hengellisesti kuolleista”. On kysytty, mistä tällaisen uskosta vieraantuneen ihmisen sitten tunnistaa (Jaakko Elenius).

Vieraantuminen kirkosta ja kristillisestä uskosta on mielestäni kuitenkin aivan kiistaton tosi-asia, vaikka ns. ”uuskansankirkollisuus” on väittänyt, että ainakaan kastettuja ja kirkkoon kuuluvia ihmisiä ei tulisi pitää vieraantuneina. Samalla on myös evankelioimistyyö nähty tarpeettomaksi. Kuitenkin jo Augsburgin tunnustus toteaa kirkon jäsenistä, että myös jumalattomia on sekoittunut tosiuskovien ja pyhien joukkoon. Kirkko on ”sekoittunut ruumis” (*corpus permixtum*). Kirkossa on siten kuolleita ja eläviä jäseniä.<sup>4</sup> Aimo T. Nikolainen viittasi aikoinaan tässä

<sup>1</sup> Aimo T. Nikolainen: Evankelioimisen raamatulliset juuret. – Evankelioiminen rikkoo ympyrät. 32. yleiset kirkkopäivät Lahdessa 6.-9.6.1985. Toim. Mikko Malkavaara ja Raimo Ylä-Soininmäki. s. 12-20.

<sup>2</sup> Ks. Eero Huovinen: Fides infantium. Martti Lutherin käsitys lapsen uskosta. (1991), s. 186.

<sup>3</sup> Ks. Pekka Halmesmaan artikkeli ”Evankelioimistyyön käsite” Teologisessa Aikakauskirjassa 3/2000, s. 199–209.

<sup>4</sup> Ks. Evankelis-luterilaisen kirkon tunnustuskirjat (1998), 54, 148.

yhteydessä Tuhlaajapoika-vertaukseen toteamalla, että "kristillisen kirkon jäsenet, jotka ovat vieraantuneet kristillisestä uskosta ja sen elämänmuodosta, eivät ole pakanoita vaan tuhlaajalapsia, joilla on oikeus omistaa uudestaan ja uudestaan se usko, johon heidät on kasteessa otettu." Nikolaisen mielestä evankelioivalla julistuksella on tärkeä osuus juuri tässä. Nikolainen viittaa myös Ilmestyskirjan kohtaan 3:1-2: *"Minä tiedän sinun tekosi. Sinä olet elävien kirjoissa, mutta sinä olet kuollut. Herää valvomaan..."* Nikolaisen mukaan tässä on kysymys juuri siitä heräämisestä, joka merkitsee paluuta kasteessa alkaneeseen uuteen elämään. Nämä ihmiset ovat seurakuntien jäseniä; he ovat kastettuja, mutta todellisuudessa heidän tilaansa kuvaa ilmaisu "kuoleman uni". Evankelioiminen on herättelemistä ja kutsu kasteen armoon. Kaste ei myöskään ole ainoastaan lahja, vaan se on myös kutsu Kristuksesta todistamiseen.

Luterilaiset tunnustuskirjat lähtevät siitä, että Jumala toimii armonvälineiden kautta. Ne ovat Jumalan sana (Raamattu ja julistettu sana) ja sakramentit (luterilaisille kaste ja ehtoollinen Jeesuksen asettamina pyhinä toimituksina). Toki myönnämme, että Jumalan Pyhää Henkeä ei voida sitoa ihmisen logiikkaan, vaan hän toimii armonvälineiden lisäksi "missä ja milloin tahdot". Lutherin mukaan armonvälineitä ei kuitenkaan tule sivuuttaa tai ohittaa. Kaste on luterilaisessa tunnustuksessa niin keskeinen asia, että jos kiellämme kasteen armon, irrottaudumme silloin muustakin luterilaisesta opista. Pyhän Hengen työtä ei voida irrottaa sakramenteista.<sup>5</sup>

Joillakin on se käsitys, että luterilaiset liittyvät näin katoliseen sakramenttioppiin, jonka mukaan ihminen pelastuisi automaattisesti kasteen kautta., uskoi tai eli hän miten tahansa. Näinhän ei katolinen kirkkokaan opeta. Vatikaanin toinen konsiili varoittaa luottamasta kasteeseen maagisena pelastusautomaattina.

"Kaikki kirkon lapset muistakoot, että heidän erinomainen asemansa ei ole heidän omaa ansiotaan, vaan Kristuksen erityinen armo. Elleivät he vastaa tähän kasteen armoon ajatuksin, sanoin ja teoin, eivät he suinkaan pelastu, vaan saavat ankaramman tuomion."<sup>6</sup>

Luterilaisiin tunnustuskirjoihin kuuluvassa Isossa Katekismuksessa Martti Luther opettaa, että kaste jää hyödyttömäksi pääomaksi, ellei Jumalan Henki saa - ennemmin tai myöhemmin - synnyttää kastetussa uskoa Kristukseen. Luther toteaa, että vaikka kaste on armonväline, jossa Jumala toimii ilman ihmisen myötävaikutusta, se ei sulje pois uskoa, vaan "haastaa uskoon".<sup>7</sup>

Evankeliointi on tämän haasteen esittämistä. Kun kastetuille julistetaan evankeliumia, heille sanotaan: Sinut on kastettu kristityksi. Tiedätkö mitä se merkitsee? Tiedätkö, mitä olet kasteessa saanut? Oletko ottanut ne lahjat uskossa vastaan? Evankelioinnin päämääränä on, että Kristus tulee todellisesti läsnäolevaksi ihmisen elämässä. Epäuskossa elävä kastettu ihminen on erossa Kristuksesta, koska hän on erossa Vapahtajan armahtavasta läsnäolosta. Hän on kadoksissa, koska hän ei löydä tietä seurakunnan jumalanpalvelukseen, jossa Kristus sanansa ja sakramenttiansa kautta synnyttää, vahvistaa ja hoitaa uskoa. Elämä Kristuksen läsnäolossa on siis elämää armonvälineiden yhteydessä. Kastettu, joka on vieraantunut siitä uskosta, johon hänet on kastettu, on evankelioimisen kautta tarkoitus johdattaa konkreettisesti uudelleen kirkon ovesta sisälle elämään ja omistamaan niitä lahjoja, joita hänelle kasteessa annettiin. Tuhlaajalasta ei uudelleen kasteta, vaan hän saa elää kasteen lahjaa todeksi tunnustaessaan syntinsä ja ottaessaan vastaan synninpäästön.<sup>8</sup>

Kasteella on Lutherin Ison katekismuksen mukaan elinikäinen merkitys. Aikuisenakin tapahtuva evankeliumiin uskomisen merkitsee Lutherin näkemyksen mukaan paluuta kasteessa lahjoitettuun syntien anteeksiantamukseen ja uuteen elämään Kristuksessa. Kaste ei ole objektiivisuudesta huolimatta mikään mekanistinen ihmisen tahtoa ja persoonaa nihiloiva toimitus,

<sup>5</sup> Näin toteaa Seppo Löytty kirjassaan "Kuin tuli ja tuuli. Kirja Pyhästä Hengestä." 1995, 40. Ks. tarkemmin *Günther Gassmann & Scot Hendrix: Johdatus luterilaiseen tunnustukseen* (2005), s. 119-125.

<sup>6</sup> Ks. *Mikka Ruokanen: Ydinkohdat* (1991) s. 126.

<sup>7</sup> Ks. *Evangelis-luterilaisen kirkon tunnustuskirjat* (1998), 402-403.

<sup>8</sup> Näin kuvaa kasteen ja evankelioimisen suhdetta Matti Väisänen kirjassaan "Pyhä kaste kirkossa" (2001), s. 391-392.

vaan kutsu uuteen elämään Kristuksen ja seurakunnan yhteydessä. Luterilaisen tunnustuksen valossa herätysaarna kutsuu sekä uskovia että uskosta etääntyneitä palaamaan kasteen armoon.<sup>9</sup>

Tiivistän esitykseni kahdeksaan teesiin:

1. Luterilaisessa kirkossa evankelioimisen teologian ja käytännön tulee ottaa huomioon se, mitä luterilainen tunnustus opettaa kasteesta (Jumalan työ ihmisessä alkaa jo kasteessa).
2. Luther ja luterilaiset tunnustuskirjat puhuvat sekä kasteen että julistetun Jumalan sanan uudestisyntyvästä voimasta.
3. Emme voi kaventaa Jumalan työtä väittämällä, että Pyhä Henki alkaa toimia ihmisessä vasta esimerkiksi tietoisuuden uskoontulon hetkellä. Luterilaisen tunnustuksen mukaan jo kasteessa lahjoitetaan Pyhä Henki (vaikka järkemme on sitä ehkä vaikea hyväksyä).
4. Kastettujen mahdollinen vieraantuminen siitä uskosta, johon heidät on kastettu, ei mitätöi sitä, että kasteessa kolmiyhteinen Jumala on todella antanut heille pelastuksen lahjan.
5. Kaste ei sulje pois evankelioimistyötä, vaan kastettujakin tulee evankelioida eli "haastaa" uskoon ja elämään niistä Jumalan lahjoista, jotka he ovat jo kasteessa vastaanottaneet. Siksi kristityksi kastettuja tulee kehottaa: "Tule siksi, joka olet! Elä uskosta, johon sinut on kasteessa kutsuttu!"
6. Kaste on todellinen Jumalan armon teko, mutta kristillinen kirkko ei koskaan ole opettanut kasteen armoon perustuvaa hengellistä velttoutta tai väärää varmuutta. Lutherin mukaan kaste on kutsu jokapäiväiseen parannuksen tekemiseen ja kasteen armoon palaamiseen. Usko on tätä kasteen armoon palaamista.
7. Kasteessa ja uskoon tulemisessa tapahtuvaa uudestisyntymistä ei tule asettaa vastakkain, vaan ne ovat saman asian eri puolia. Jos uskomme kasteessa tapahtuvaan Jumalan pelastavaan työhön, uskoon tuleminen ei oikeastaan anna mitään lisää, vaan tekee ihmisen tietoiseksi siitä Jumalan armosta, joka hänelle on tarjottu jo kasteessa. Uskoon tuleminen on Jumalan pelastustekojen ja Kristuksen sovitustyön tiedostamista ja vastaan ottamista.
8. Kaste ei automaattisesti pelasta, vaan kaste ja usko liittyvät yhteen. "Te kaikki olette Jumalan lapsia, kun uskotte Kristukseen Jeesukseen." (Gal. 3:26) Vuoden 1938 käännös: "Te olette kaikki uskon kautta Jumalan lapsia."

<sup>9</sup> Ks. *Olli-Pekka Vainio* (toim.) *Johdatus luterilaiseen spiritualiteetin teologiaan* (2003) s. 69-73.